

ÖĞRETMENLERİN İLKOKULA BAŞLAYAN ÇOCUKLARDA GÖZLEDİKLERİ SORUNLAR VE BU SORUNLARA YAKLAŞIMLARI

Nilgün SARP*

Özet Bu araştırma, öğretmenlerin ilkokula yeni başlayan çocuklarda gözledikleri okula uyum sorunları, bunun cinsiyetle ilişkisi ile, bu sorunların çözümüne yönelik öğretmenlerin yaklaşımlarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

Araştırma sonucunda; erkek çocukların kız çocuklarına nazaran daha çok sorun yaşadıkları, ayrıca, hem kız hem de erkek çocuklarda, en fazla, anneye olan bağımlılık nedeniyle; anneden ayrılmama, okula gitmek istememe davranışının görüldüğü saptanmıştır.

Öğretmenler, bu sorunu, çocukla özel ilgilenerek ve anneyi çocuk alışana kadar sınıfa kabul ederek çözümlenmişlerdir.

GİRİŞ

Okul çağı, çocuğun aile yuvasından çıkıp, dış dünyaya açıldığı ve toplumsal çevreye katıldığı dönemdir (Yörükoğlu, 1978).

Çocuk için okula başlamak, yaşamındaki önemli olaylardan biridir. Okul ile birlikte, çocuğun dünyasına, onu ileride belki de anne-babası kadar etkileyecek, yeni bir yetişkin olan öğretmeni girer. Öğretmenle kurulan ilk ilişkilerin olumlu ve sevgiye dayalı olması, çocuğun gelecekteki öğrenim hayatı bakımından son derece önemlidir.

Uzmanlar, okula başlama olayını, çocuğun anneden, doğumdan sonraki ikinci kopması olarak nitelendirmektedir. Bu ayrılık bazı çocuklar için yoğun stresin yaşandığı olay haline gelebilir.

Çocuğun anneden ayrılma kaygısı doğumdan 15. aya kadar olan dönemde başlar. Bu kaygı, 3-5 yaş arasında en üst sınıra ulaşır. Çünkü çocuğun dış dünya ile teması bu dönemde başlar. Bu çağlarda anaokuluna giden çocukların okula uyumları daha kolay olmaktadır (Humphrey, 1993)

Anneden ayrılma problemi yaşayan bazı vakalarda; ağlama, bağırma, öfke nöbetleri, okula gitmeyi reddetme gibi davranışlar görülür. Bazen de anı bir hastalık veya ağrılar çocuğun evde kalmasını sağlar. Aslında bu tepki, okula değil, anneden ayrılma durumudur. Çocuğun yaşadığı bu stresin yoğunluğu terkedilmiş olma duygusuna benzer ve bu dönemde, kendisi için önemli olan bir yetişkine gereksinimi vardır (Chandler, 1982)

Yaşanan sorunlara rağmen, okul, çocuğun bağımlılığının azalmasında önemli rol oynar. Çocuk okuldayken kendi ile ilgili bazı kararları vermek durumunda kalabilir, yaşantılarıyla ilişkileri gelişir. Öğrenme sürecinin başlamasıyla birlikte de birçok yeni yetenekleri gelişmeye başlar. Eğitim sürecinde başarılı olan çocuklar, doğal zekalarını en iyi şekilde kullanırlar. Oysa, stresin çocuğun IQ'su üzerindeki olumsuz etkileri vardır (Brown, 1984).

Çocuğun okula uyumunda en önemli rol öğretmene aittir. Çünkü, çocuk aile dışına çıktığında ilk

* Doç. Dr., Başbakanlık, Aile Araştırma Kurumu, Sosyal Araştırma Uzmanı

etkin rol öğretmenidir ve etkisi okul yılları dışında da sürer

Öğretmenin yetenekleri, çocuğun gelişimini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir

Bu anlamda,

1- İlk öğretmen, çocuğun hayatındaki önemli kişilerden biridir. Özellikle de bayan öğretmenler, anne yenne konur. Çünkü öğretmen gerektiğinde çocuğun gıyınmesine, uzerını çıkarmasına yardımcı olur. Davranışları ve sıcaklığı ile anneye benzer.

2- Öğretmen davranışı öğrencinin gelişiminde etkindir. Okulda çocuğun akademik ve sosyal gelişimiyle öğretmenin karakteri arasında ilişki vardır ve bu bir çok araştırma ile saptanmıştır.

3- Öğretmenin öğrenciler üzerindeki etkisi eşit değildir. Örneğin, başarılı çocuklar için öğretmen sıcak ve ilgili bir kişi olarak algılanırken, aynı öğretmen başarısız çocuklar tarafından ilgisiz ve soğuk olarak algılanmaktadır (Mussen, Kagan, Conger, 1969)

Bu araştırma, ilkokula başlayan çocukların yaşadıkları sorunlar ve bunun cinsiyetle ilişkisi ile, sorunlara öğretmenlerin yaklaşımlarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma örneklemini, Gazı Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Lisans Tamamlama Programı'na katılan 100 öğretmeni kapsamaktadır (Lisans Tamamlama Programı, mesai saatleri dışında akşam dersleri olarak düzenlenmiştir ve halen öğretmenlik mesleğini sürdüren iki yıllık öğretmen okulu mezunları bu programa katılmaktadırlar). Araştırma kapsamında olan öğretmenlerden 41'i erkek, 59'u bayandır ve en az yedi yıllık hizmetleri vardır.

Ayrıca, okula başlama sorunu yaşayan çocukların ailelerinin sosyo ekonomik düzeyi düşüktür ve okul öncesi eğitim almamışlardır.

1994 Nisan-1995 Ocak tarihlerinde, araştırma konusunda, öğretmenlerle toplantı yapılmış ve aşağıdaki sorular ile ilgili bir çalışma hazırlamaları istenmiştir.

a- İkokula yeni başlayan öğrencilerinizde en sık rastladığınız problemler nelerdir?

b- İkokula başlarken sorun yaşayan bir öğrencinizi cinsiyetini belirterek anlatınız, bu öğrencinizin sorunu ile ilgili neler yaptınız, açıklayınız.

Araştırma venleri de bu çalışma raporlarının değerlendirilmeleri ile elde edilmiştir.

BULGULAR

Elde edilen verilere göre, ilkokula yeni başlayan çocukların yaşadıkları sorunlar altı başlık altında gruplandırılmıştır.

I Çekingenlik, içe kapanıklık, duygularını açıklamama

II Okula gitmek istememe, okuldan kaçma, anneden ayrılmama

III Zihinsel yetersizlik veya fiziksel ozuru nedeniyle başarısız olma

IV Dersle karşı ilgisiz olma, okula karşı ilgisiz olma, okul malzemelerini düzensiz kullanma

V Sınıfta çok hareketli olma, yerinde duramama, arkadaşlarını rahatsız etme

VI Çalma

Altı grupta toplanan davranışların kız ve erkek çocuklarda görülme sıklığı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablodaki görüldüğü gibi ilkokula başlayan öğrencilerde, en çok görülen sorun, anneden ayrılmak istememe nedeniyle okula gitmemek okuldan kaçmak gibi davranışlardır. En az görülen sorun da çalma davranışıdır.

İkokula başlayan çocukların yaşadıkları problemlerin cinsiyetle ilişkisini saptamak amacıyla, yapılan khı kare testi sonucu, 01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre sorun davranışlar, en çok erkek çocuklarda görülmektedir.

Hem kız hem de erkek çocuklarda en sık rastlanan sorun, anneden ayrılmak istememe nedeniyle, okuldan kaçmak veya okula gitmek istememe davranışı, en az rastlanan sorun, çalma davranışı olarak bulunmuştur.

Tablo 1: Öğretmenlerin ilkokula başlayan kız ve erkek çocuklarda gözledikleri sorunlar

Sorunlar	Kız			Erkek			Toplam	
	Gözlenen Değer	%	Beklenen Değer	Gözlenen Değer	%	Beklenen Değer	Göz. Değer	Bek. Değer
I. Çekingen, içe kapanık	9	31,5	(7)	11	16,9	(13)	20	(20)
II. Anneden ayrılmama	21	60	(13,65)	18	27,6	(25,35)	39	(39)
III. Özürlü olma	...	0	(3,5)	10	15,3	(6,5)	10	(10)
IV. İlgisiz	3	10,5	(4,55)	10	15,3	(8,45)	13	(13)
V. Hareketli	1	2,8	(2,45)	10	15,3	(7,15)	11	(11)
VI. Çalma	1	2,8	(2,45)	6	9,2	(4,55)	7	(7)
TOPLAM	35	...	(35)	65	...	(65)	100	(100)

$X^2 : 15,64$ (Hesapla) S.D.: 5

$X^2 : 15,09$ (Tablo) $p < .01$ Önemli

Öğretmenlerin bu sorunların çözümüne yönelik yaklaşımlarıyla ilgili bulgular Tablo 2. de verilmiştir.

Tablo 2: Öğretmenlerin sorunların çözümüne yönelik yaklaşımları

Sorun	Öğretmen Yaklaşımı
I. Çekingen, içe kapanık;	Aileyle görüşme, özel ilgilenme, cesaretlendirme (1 vaka doktora gönderilmiş, 2 vaka çözümlenmemiş)
II. Anneden ayrılmama;	Özel ilgi, anneyi sınıfa kabul etme (2 vaka doktora gönderilmiş, 1 vaka çözümlenmemiş)
III. Özürlü olma;	Özel ilgi, aileyle görüşme, cesaretlendirme, sorumluluk verme, sınıftan yardım alma (3 vaka doktora gönderilmiş)
IV. İlgisiz;	Özel ilgilenme, aileyle görüşme
V. Çok hareketli;	Özel ilgilenme, sorumluluk verme (2 vaka doktora gönderilmiş)
VI. Çalma;	Aileyle görüşme, özel ilgilenme, sorumluluk verme

Tabloda görüldüğü gibi, çocukların okula başlarken yaşadığı sorunların çözümünde; özel ilgilenme ve aileyle görüşme öğretmenlerin en çok uyguladığı yaklaşımdır. Üç çocuğun sorunu çözümlenememiştir. Sekiz çocuk için ise, aileler ikna edilerek çocuklar doktora gönderilmiş ve sorunları çözümlenmiştir.

Yapılan karşılıklı görüşmelerde, öğretmenlerin hiç birinin hem okul yıllarında, hem de mesleğini sürdürdüğü dönemlerde okula yeni başlayan çocukların yaşadıkları sorunlar ve çözüm yollarına yönelik eğitim almadıkları saptanmıştır. Uyguladıkları yöntemlerin, deneyimlerle elde edilmiş olan ve kendiliğinden gelişen davranışlar olduğunu belirtmişlerdir.

SONUÇ VE YORUM

İlkokula başlayan çocuklarda öğretmenlerin en sık gözledikleri sorun, anneye bağımlılık nedeniyle, ondan ayrılmak istememek ve okula gitmeyi reddetmektir.

Cinsiyet açısından bakıldığında da, sorunların en çok erkek çocuklarda görüldüğü saptanmıştır.

Her iki bulgu, bu konuda yapılmış çalışmalarda elde edilen bulgulara benzerdir (Çağlar, 1974, Chandler, 1982., Grant, 1978., Martin, 1971)

Özellikle okulöncesi eğitim almamış çocuklar için okul, anneden en uzun süreyle ayrılma nedenidir. Yeni okula başlayan çocuklar bu nedenle ya anneleri ile okula gitmek isterler ya da okula gitmeyi reddederler.

Çekingelik, içe kapanıklık davranışlarının kız çocuklarda, sınıfta hareketlilik, arkadaşlarını rahatsız etme davranışlarının erkek çocuklarda daha fazla gözlenmesinin nedeni, kültürümüzde, çocuğa verilen aile içi eğitimle ilgili olabilir. Ailede kız çocukların daha ağır başlı ve söz dinler olması beklenirken, erkek çocukların yaramazlıkları hoşgörüle karşılanır, daha bağımsız yetişmeleri sağlanır.

Öğretmenlerin bu sorunların çözümüne yönelik çabalarının, bir eğitime veya konuyla ilgili yaptıkları araştırmaya dayanmadığı, sadece mevcut bilgi ve deneyimlerinden yararlandıkları saptanmıştır. Bunun nedeni; öğretmenlerin sorun yaşayan çocuklara bir ebeveyn içgüdüleriyle yaklaşması, çocukların da onları bir ebeveyn gibi algılamaları olabilir.

Yörükoğlu (1978)'na göre, öğretmenin ilgili olumlu yaklaşımı ve ruh hekimlerinin de yardımıyla ilkokula başlayan çocukların yaşadığı sorunlar çözümlenebilir. Yanlış yaklaşım ve tutumlar ise bu öğrencileri daha sorunlu hale getirebilir.

ÖNERİLER

1- Öğretmen yetiştiren okullarda, eğitim programı birliği sağlanmalı ve programa, okul öncesi ço-

cuğunun gelişimi ve eğitimi ile ilgili dersler konmalıdır.

2- Bu eğitimi almamış öğretmenlere, çeşitli dönemlerde yapılan hizmet içi eğitim programlarına, okulöncesi çocuğunun gelişimi, eğitimi, okula yeni başlayan çocuklarda rastlanabilecek sorunların çözümüne yönelik bilgiler de verilmelidir.

3- İlkokul birinci sınıfın ilk bir aylık döneminde uyum programı yapılmalıdır. Bu program özellikle okulöncesi eğitim almamış ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden gelen çocuklar için gereklidir.

MEB'nca hazırlanacak bu programda, okulu, sınıfı tanıtan faaliyetler yanında, çocuğun okul stresi azaltacak karşılıklı konuşmalar, parmak oyunları, cimnastik, öykü örnekleri gibi etkinlikler yer alabilir (Humprey, 1981).

4- Okullarımız öğretim ağırlıklıdır. Her ne kadar zor olduğu kabul edilse de, özellikle ilkokul yıllarında kişilik eğitimine önem verilmeli, öğretmenler bu konuda bilgi ve beceriye sahip olmalıdırlar.

5- Sınıf mevcutları azaltılarak öğretmen-öğrenci iletişiminin artması sağlanmalıdır.

6- Öğretmenlerin özlük hakları iyileştirilmeli, maddi ve manevi olarak tatmin edilmelidirler. Ayrıca gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, lisans üstü ve doktora eğitim yapmaları sağlanmalı, bu eğitimden geçen öğretmenlerin ücretleri ve kademeleri günümüz şartlarından daha iyi hale getirilerek artırılmalıdır.

KAYNAKLAR

Adams, James (1971). Readings in Adolescent Psychology, Burgess Publishing Company Printed, U.S.A.

Brown, B., Rosenbaum, L (1984). Stress and Competence, In Stress in Childhood, Ams Press, New York, U.S.A.

Chandler, L (1982). Children Under Stress, Charles C. Thomas Publisher, Springfield.

Çağlar, Doğan (1974). Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No:45, A.Ü. Basımevi, Ankara.

Grant, Naomi (1978). Canadian Psychiatric Association Journal, Volume 23 Special Supplement.

Humprey, James (1993). Stress Management For Elementary Schools, Charles C. Thomas Publisher, Illinois, U.S.A.

Humprey, J., Humprey N (1981). Reducing Stress in Children Through Creative Relaxation., Springfield, IL, Charles C Thomas Publisher.

Kaptan, Saim (1991). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, Tekişik Web Ofset Tesisleri, Ankara.

Mussen, H., Conger, J., Kagan, J (1969). Child Development and Personality, Harper and Row Publishers, New York, U.S.A.

Yörükoğlu, Atalay (1978). Çocuk Ruh Sağlığı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.